

PLAN FOR FORSKNING OG UTVIKLING 2014 – 2019

MUSEUM STAVANGER

Plan for forskning og utvikling

© Museum Stavanger AS

1. utgave, planperioden 2014 – 2019

Stavanger, desember 2013

Forsiden: Koderinger og lysloggere hjelper til med å kartlegge bevegelsene til de urbane sildemåkene fra Stavanger. Her er «J6XC» fotografert ved Breiavatnet. Mange av disse måkene overvintrer i Marokko, der de lever godt på de omfattende sardinfiskeriene. Foto: Alf Tore Mjøs/Museum Stavanger.

INNHold

Innledning	s. 5
Organisatoriske mål og tiltak	s. 9
Avdelingenes virkeområde og nåværende forskningsaktivitet	s. 11
Langsiktige prosjekter	s. 16

INNLEDNING

Bakgrunn

Museum Stavanger ønsker å styrke forskningen og integrere den i den samlede virksomheten og i institusjonsplanleggingen gjennom en egen plan for forskning og utvikling. MUST er medlem i ICOM, The International Council of Museums og vi slutter oss i så måte til organisasjonens definisjon:

"Et museum er en permanent, ideell institusjon som skal tjene samfunnet og dets utvikling, er åpent for publikum, og som samler inn, bevarer, forsker i, formidler og stiller ut materiell og immateriell kulturarv om menneskene og deres omgivelser i studie-, utdannings- og underholdningsøyemed."

Den vitenskapelige virksomheten ved museene har fått økt oppmerksomhet de siste årene. I offentlige utredninger, stortingsmeldinger, planer og andre dokument, presiseres det at forskning skal være en sentral del av museenes samfunnsrolle. Dette gjenspeiles også i de føringer som offentlige myndigheter gir som grunnlag for tildeling av driftsmidler.

Museumsmeldingen fra 1996 understreket at det var en sammenheng mellom forskning og den øvrige virksomheten ved museene. Meldingen understreket behovet for at forskning som grunnaktivitet på museene burde styrkes. *"Museumsutvalet peikar på at institusjonane bør ta større ansvar for forskinga ved å integrera arbeidet sterkare i institusjonsplanlegginga."*

-NOU 1996: 7 Museum Mangfold, minne, møtestad

Dette ble ytterligere fulgt opp i St.meld. nr. 22 (1999-2000) Kjelder til kunnskap og oppleving.

"For å fylla rolla som aktive samfunnsinstitusjonar er det avgjerande viktig at museumsverksemda femner om eller på annan måte knyter an til forskning og forskingsresultat."

I neste melding sammenfattes resultatene av den påbegynte museumsreformen. Her er forskning for første gang utpekt som et hovedmål. Dette skapte økt bevissthet om forskning og påla museene i større grad å prioritere dette viktige området i sin virksomhet. *"Forskning og kunnskapsutvikling anses som en av de sentrale oppgavene ved norske museer på linje med innsamling, bevaring, dokumentasjon og formidling.*

.....

Forskning og kunnskapsutvikling ved museene er et nødvendig faglig grunnlag for innsamling, dokumentasjon og formidling. Et delmål vil være økt forskningssamarbeid, både i museumsnettverket og mellom museene og forskningsmiljøer i kunnskapssektoren."

-St.meld nr. 49 [2008-2009] Framtidas museum. Forvaltning, forskning, formidling, fornying.

I Kulturutredningen 2014 uttrykkes det igjen at forskning må sterkere inn i kultursektoren *"det er et behov for en opptrapping av forskningsinnsatsen på kunst- og kulturvernområdene i kulturpolitikken."*

-NOU 2013:4 Kulturutredningen 2014

Regionalt har prioriteringen av økt forskning i museene spesielt vært tatt opp de siste årene, noe også Rogaland fylkeskommunes plan for museum understreker *"Forsking skal vera eit bærande element i museumsverksemda i Rogaland. Det skal leggjast til rette for allsidig forskingsaktivitet og stimulerast til auka forsking i samarbeid med andre museer og forskingsmiljø i fylket. Det er eit mål å styrka forskinga på musea sine samlingar og eigne virkefelt."*

-Rogaland fylkeskommune: Regionalplan for museum 2011-2014

I museets tildelingsbrev de siste årene fra kulturdepartementet har de fire «F-ene» - Forvaltning, Forskning, Formidling, Fornyning - vært førende for den statlige museumspolitikken. *"Forsking og kunnskapsutvikling er eit naudsynt fagleg grunnlag for innsamling, dokumentasjon og formidling, og skal utviklas ved auka forskningssamarbeid mellom musea og mellom museum og forskingsmiljø."*

-Kulturdepartementets tildelingsbrev til Museum Stavanger 17.12.2012

På Norsk museumsforbunds årsmøte i Tromsø i 2013 ble påny behovet for å prioritere forskning i norske museer påpekt. Museum Stavanger støttet følgelig den enstemmige uttalelsen fra årsmøtet: "*Museene trenger et forskningsløft!*".

Forskning i Museum Stavanger

Museum Stavanger bruker den såkalte Frascati-manualen til å definere forskningsbegrepet:

"Forskning og utviklingsarbeid (FoU) er kreativ virksomhet som utføres systematisk for å oppnå økt kunnskap – herunder kunnskap om mennesket, kultur og samfunn – og omfatter bruk av denne kunnskapen til å finne nye anvendelser.

Grunnforskning er eksperimentell eller teoretisk virksomhet som primært utføres for å skaffe til veie ny kunnskap om det underliggende grunnlaget for fenomener og observerbare fakta, uten sikte på spesiell anvendelse eller bruk.

Anvendt forskning er også virksomhet av original karakter som utføres for å skaffe til veie ny kunnskap. Anvendt forskning er imidlertid primært rettet mot bestemte praktiske mål eller anvendelser.

Utviklingsarbeid er systematisk virksomhet som anvender eksisterende kunnskap fra forskning og praktisk erfaring, og som er rettet mot å fremstille nye eller vesentlig forbedrede materialer, produkter eller innretninger, eller å innføre nye eller vesentlig forbedrede prosesser, systemer og tjenester."

-St.meld. nr. 20 (2004-2005) Vilje til forskning.

Museum Stavanger er en flerfaglig institusjon med fire fagavdelinger: Avdeling for kulturhistorie, Avdeling for sjøfart og industri, Avdeling for naturhistorie og Avdeling for kunst. Alle avdelingene har flere ansatte med forskningskompetanse, det vil si minimum hovedfag eller mastergrad i relevant fag. Museet har et rikholdig fagbibliotek som er en viktig støtte for den vitenskapelige virksomheten.

Som et resultat av målsettingen om å øke ressursene til forskning har museet opprettet en forskerstilling. Nåværende innehaver av denne stillingen arbeider med maritim historie og byhistorie. Vedkommende er forskningskoordinator for hele virksomheten og redaktør for institusjonens årbok. Forskningskoordinatoren skal delta

aktivt i nasjonale og eventuelle internasjonale fora som er relevante for å stimulere forskningsvirksomheten ved MUST spesielt og ved norske museer generelt.

Forskningen som utføres ved et museum er verken prinsipielt eller kvalitativt forskjellig fra annen forskning. Forskningen skal utføres av ansatte i stillinger som har forskningsoppgaver i stillingsbeskrivelsen. Forskning er derfor både en rett og en plikt. Hvor stor del av stillingen som skal benyttes til forskning og utvikling må avtales mellom arbeidsgiver og arbeidstaker.

Dokumentasjonsrelatert arbeid er en naturlig arbeidsform for de fleste av museets ansatte. Det skal legges til rette for at alle ansatte skal kunne drive utvikling og undersøkende arbeid dersom det er et ønske. Museet vil stimulere til prosjekter som involverer både konservatorer, pedagoger og håndverkere. Hvor stor del av arbeidstiden som skal gå til FoU-arbeid må avtales mellom arbeidsgiver og arbeidstaker. I tillegg vil MUST etablere et forskningsutvalg med virkning fra 01.01.14. Forskningsplanen skal rulleres årlig - første gang i 2016.

ORGANISATORISKE MÅL OG TILTAK 2014 – 2019

Mål: MUST skal være nyskapende innen forskning og utvikling og skal produsere på høyt nivå ved å styrke kompetansen til egne forskere.

Tiltak:

- Etablere forskningsutvalg. Utvalget ledes av forskningskoordinatoren. Øvrige medlemmer er avdelingsdirektørene.
Formålet med utvalget er at det skal stimulere forskere og forskningsprosjekter i MUST blant annet ved årlig å kunne tildele enten reisestøtte, konferansestøtte eller vikarstipend til en ansatt som deltar i et forskningsprosjekt. I tillegg vil utvalget fungere som veileder og støttespiller rundt problemstillinger knyttet til forskning for ansatte ved museet. Utvalget skal øke bevisstheten og skape en forpliktelse for forskning. Utvalget skal gi råd til ledelsen og styret ved MUST. Møtefrekvensen vil være et møte annenhver måned, til sammen minst 6 møter i året.
- Tre personer starter doktorgradsprosjekt i planperioden
- Tre personer oppgraderes til konservator i planperioden

Mål: Skaffe til veie flere midler til forskning

Tiltak:

- Stimulere og oppfordre til å søke doktorgradsstipender og annen ekstern støtte
- Stimulere og oppfordre til å søke støtte til reiser og konferanser
- Stimulere og oppfordre til å søke støtte til internasjonal publisering av forskningsarbeid
- Sette av øremerkede midler i budsjettet til forskning og utvikling

Mål: Nyskapende og deltakende i nasjonalt og internasjonalt forskningsmiljø

Tiltak:

- Samarbeide med nasjonale og internasjonale forskningsmiljøer og delta i forsknings- og utviklingsprosjekter

- Synliggjøre forskningen gjennom utstillinger, publikasjoner, artikler, foredrag og andre formidlingstiltak
- Styrke biblioteket som kilde til kunnskap, tilpasset mulighetene i moderne kommunikasjonsteknologi
- Arrangere konferanser og invitere gjesteforskere
- Bidra med foredrag på nasjonale og internasjonale konferanser
- Legge til rette for internasjonal publisering av forskning og forskningssamarbeid gjennom økte bevilgninger og støtte til oversettelse etter behov.

Mål: Det skal publiseres minst 4 vitenskapelige og 5 populærvitenskapelige artikler årlig.

Tiltak:

- Sette av tid i arbeidsprogrammet for utarbeidelse av artikler
- Publisere i poenggivende publikasjoner
- Arbeide for at forskere skal kunne ta ut sammenhengende forskningstid etter søknad.

Mål: Styrke forskning på egne samlinger

Tiltak:

Utarbeide plan med sikte på at materiale i samlingene blir brukt til forskning

AVDELINGENES VIRKEOMRÅDER OG NÅVÆRENDE FORSKNINGSAKTIVITET

AVDELING FOR KULTURHISTORIE

Avdelingen har følgende tema som sitt primære virkeområde: byhistorie, barndomshistorie, skolehistorie, medisinsk historie og klosterhistorie knyttet til Utstein kloster. Samtidig forvalter avdelingen samlinger bl.a. innenfor kunsthåndverk, bygdekunst, kirkekunst, tekstil, landbruk og etnografi.

Nåværende forskningsaktivitet

Avdelingens forskningsaktivitet er primært knyttet til byhistorie, barndomshistorie og skolehistorie. Dette vil også være de primære forskningsfelt i planperioden.

Barndomshistorie

Daglig leder ved Norsk barnemuseum avsluttet i 2013 et prosjekt som del av det nasjonale forskningsprosjektet "Forskning om museer og arkiv". To artikler er under bearbeiding for publisering i "Nordisk museologi".

Den første av disse artiklene har tittelen "en barnlig vending i museene". Artikkelen beskriver hvordan kulturhistoriske museer i Norge har forholdt seg til publikumsgruppen barn, sett i lys av endringer i museets samfunnsroller og endringer i synet på barn. Den tar for seg tiden fra folkemuseenes inntog mot slutten av 1800-tallet til i dag, med vekt på siste halvdel av 1900-tallet.

Den andre har tittelen "Rom for barn. Utstillinger for barn på museum". Artikkelen diskuterer hva som menes med en museumsutstilling for barn. I diskusjonen trekkes to forhold inn. På den ene siden utstillingsmediet og på den andre siden forståelser om hvem barn er.

Til dette knyttes tanker rundt prosessen med å lage museumsutstillinger.

AVDELING FOR KUNST

Stavanger kunstmuseums formål er å fremme interesse og forståelse for kunst, vedlikeholde og utbygge museets samling og drive kunsthistorisk forskning og formidling. Museet viser temporære utstillinger i tillegg til utvalg fra samlingene. Utstillingsprogrammet inneholder en variasjon av norsk og internasjonal kunst. Samlingene består av nærmere 2450 verk fordelt på den faste samling, samling Halvdan Hafsten og Jan Groth og Steingrim Laursens samling. Tidsmessig spenner samlingene fra 1800-tallet og fram til i dag.

Nåværende forskningsaktivitet

Avdelingens forsknings og utviklingsarbeid har primært vært knyttet utstillingsproduksjon, formidling, registrering og datainnsamling. Resultater av denne virksomheten har hovedsakelig vært publisert i utstillingskataloger. Det er et mål å øke produksjon av fagfellevurderte artikler. Videre jobbes det med å øke kunnskapsproduksjonen knyttet til egen samling. Det er flere prosjekter på trappene knyttet til denne virksomheten.

Forskning på kunstformidling er også et fokusområde og det arbeides med å legge grunnen for forskningsforberedende og forskningsdeltakende prosjekter.

Museet har deltatt i det forskningsforberedende arbeidet knyttet til det nasjonale prosjektet «En

komparativ studie av basisutstillinger ved norske kunst- og kunstindustrimuseer».

Prosjektet er ledet av Nasjonalmuseet i Oslo.

I samarbeid med Lesesenteret i Stavanger har museet vært initiativtaker og utvikler av formidlingsprosjektet *Bilde som tekst*. Datainnsamlingen er ferdigstilt og det forventes at forskningsresultatene publiseres i løpet av planperioden.

AVDELING FOR SJØFART OG INDUSTRI

Avdeling for sjøfart og industri skal primært dokumentere og forske i Stavangers og Rogalands maritime historie og industrihistorie i et nasjonalt og internasjonalt perspektiv. Forskningsresultatene skal rettes mot et vidt publikum. Avdelingens medarbeidere forsker og publiserer innenfor fagene arkeologi, etnologi, historie, norsk, tverrfaglige kulturstudier og kulturhistorie. I tillegg drives forskning og utviklingsarbeid knyttet til fagdidaktikk og museumsspesifikke fagområder som museologi, marinarkeologi, fotohistorie og museumspedagogikk. Det arbeides også med utvikling av metoder for dokumentasjon, forvaltning, sikring og bevaring av fysiske og immaterielle kulturminner.

Nåværende forskningsaktivitet

Norsk grafisk museum;

Trykkekunstens og grafisk produksjons betydning og rolle i samfunnet fra Gutenberg til vår tid, og spesielt dens betydning for Stavanger. Målsetningen er å utvikle et grafisk museum og mediemuseum som gir innsikt og forståelse av skriftkulturens og medienes betydning for samfunnsutvikling, deres rolle i demokratiutvikling og ytringsfrihet nasjonalt og internasjonalt. Forskning og dokumentasjon skal rettes mot lokale grafiske bedrifter, samt håndverk og kunnskaper knyttet til ulike maskiner og produksjonsprosesser.

Norsk hermetikkmuseum:

Norsk hermetikkmuseum forsker og dokumenterer hovedsakelig utviklingen innen norsk konserveindustri med hovedvekt på brislinghermetikken i Stavanger. Bedriftshistorie, hermetikkindustriens binæringer og arbeiderhistorie er nært tilknyttede tema.

Stavanger maritime museum:

Målsetningen er å dokumentere og formidle Rogalands maritime historie og kystkultur gjennom alle tider, og i et nasjonalt og internasjonalt perspektiv. Sjøfartsbyen Stavanger står sentralt. Avdelingen har også konkrete forskningsprosjekt knyttet til

hanseatenes virksomhet og havneanlegg i Nordsjøområdet og i Nord-Atlanteren, og til kartlegging av skipsled og navigasjon, først og fremst i eldre tid. Museet har et langvarig, pågående arbeid for å dokumentere båtbygging i Rogaland. Videre forskes det på økonomiske og kulturelle kontakter mellom Sørvest-Norge, Nordsjølandene og Baltikum. I de kommende årene vil forskning og dokumentasjon av sjøfolks historie i etterkrigstiden stå sentralt, både når det gjelder arbeids- og leveforhold samt materiell og immateriell kultur. I tilknytning planlegges også forsknings- og utviklingsprosjekter innen museologi og museumsformidling.

AVDELING FOR NATURHISTORIE

Forskningsvirksomheten ved avdeling for naturhistorie har tradisjonelt sett vært knyttet til ornitologi. Avdelingens feltstasjon på Reve i Klepp, Revtangen Ornitologiske Stasjon, har siden slutten av 1930-tallet bidratt med svært mye kunnskap om forekomst, trekkveier og overvintringsområder knyttet til de trekkende fuglebestandene som besøker våre områder. Dette gjelder særlig for vadefugler, der Revtangen er i en særklasse når det gjelder muligheter for effektiv fangst og ringmerking av denne artsgruppen.

En av avdelingens viktigste samfunnsoppdrag er driften av den norske ringmerkingssentralen, noe som binder opp to fagstillinger. Dette arbeidet innebærer både egen bearbeiding av data, og arbeid av mer forskningsforberedende art, så som kvalitetssikring av data i databasen og utlevering av data til bruk i et stort antall både nasjonale og internasjonale forskningsprosjekter.

Avdelingen har ansvar for å formidle kunnskap om sine samlinger og gi de besøkende muligheter til faglig utvikling, kritisk refleksjon og anledning til å tenke nytt.

Nåværende forskningsaktivitet

Driften av den norske ringmerkingssentralen.

Videreutvikling av den norske ringmerkingsdatabasen har størst prioritet ved siden av den daglige driften. Utfordringen er å få digitalisert knapt 1,5 mill. gjenstående merkinger, samt kvalitetssikring av det materialet (drøyt 7 mill. poster) som utgjør

databasen pr. i dag. Databasen vil bli et adskillig mer potent forskningsverktøy den dagen vi kan si at alle ringmerkinger, kontroller og gjenfunn foreligger digitalt. Vi velger å karakterisere dette arbeidet som forskning eller forsknings-forberedende, siden det er en forutsetning for at både MUST og andre fagmiljøer kan bruke dataene til bearbeiding og forskning.

Revtangen ornitologiske stasjon

Revtangen Ornitologiske Stasjon er Nordens eldste i sitt slag. De historiske dataene har en betydelig forskningsverdi. Driften av stasjonen vil ha prioritet i trekketidene og på dager med gode fangstforhold, men avdelingen har pr. i dag ikke kapasitet til å ha kontinuerlig bemanning på stasjonen.

Som et sideprosjekt til ringmerkingsaktiviteten ble det i 2007 lansert et kartleggings- og overvåkingsprosjekt som fokuserer på sommerfuglfaunaen. Dette har foreløpig resultert i to artikler i Museum Stavangers Årbok.

Prosjekt på urbane fuglebestander (URBPOP)

URBPOP er et nasjonalt prosjekt som fokuserer på urbane fuglebestander, i hovedsak måkefugler og knoppsvaner. Samarbeidspartnere er UiO og UiB. Problemstillingen i prosjektet knytter seg i hovedsak mot den økende urbaniseringen av måkefugler, både i vinterhalvåret og i hekketiden.

LANGSIKTIGE PROSJEKTER

MUST er en flerfaglig institusjon. De enkelte fagavdelingene har til dels lang erfaring med forskning på sine spesifikke fagfelt. Denne virksomheten skal selvfølgelig videreføres. Likevel er det viktig for museet å stimulere til tverrfaglig forskning.

TVERRFAGLIGE PROSJEKTER

Forskning på samlinger i flere fagavdelinger

To deler av museets samlinger ligger svært godt til rette for tverrfaglig, ny vitenskapelig tilnærming. Det gjelder etnografisk materiale og foto. Det er et mål å etablere tverrfaglige arbeidsgrupper som får i oppdrag å framskaffe ny kunnskap om disse samlingene.

Forskning på formidling

I det siste tiåret har det vært satset sterkt på forskning om formidling i museer. Dette omhandler både hvordan utstillinger bygges, men også hvordan ulike typer publikum tas i mot. Er den kunnskapen vi ønsker å formidle, den samme som publikum oppfatter?

Det er ønskelig at arbeidet med å utvikle nye utstillinger ved Museum Stavanger er basert på nye forskningsresultater knyttet til innholdet i utstillinger. I tillegg vil vi utvikle selve utstillingsfaget. Dette setter krav til utstillingspersonalet om at de er oppdatert på ny litteratur og selv leder eller deltar i utviklingsprosjekter knyttet opp mot fagdidaktikk, utstillingsteori, og læringsmiljø. Det er en mangel på forskningsbaserte verktøy og prosesser som kan anvendes på utstillingsdesign og innhold i museumssammenheng. MUST vil derfor øke kompetansen på dette feltet og være ledende på dette området. I første periode vil vi knytte til oss norsk kompetanse, men fordi forskningsmiljøene er få, må vi også måtte arbeide internasjonalt. Det nedsettes en tverrfaglig arbeidsgruppe til å styrke vår felles kompetanse på dette feltet.

Byjubileet 2025

Stavanger by skal feire sitt 900 års-jubileum i 2025. I løpet av planperioden bør det nedsettes en tverrfaglig arbeidsgruppe som skal utrede hvordan Museum Stavanger gjennom sin FoU-virksomhet kan forberede og realisere sitt engasjement i forbindelse med jubileet.

AVDELING FOR KULTURHISTORIE

Byhistorie

I forbindelse med restaurering av Holmeegenes gjorde avdelingsdirektøren en undersøkelse av Holmeegenes eiendomshistorie. Resultatet ble publisert i en artikkel i museets årbok for 2009. Denne artikkelen vil bli oppdatert i forhold til de bygningsarkeologiske undersøkelsene som er gjort i ettertid i forbindelse med restaureringen av anlegget. Den oppdaterte artikkelen vil bli utgitt i bokform sammen med fullstendig restaureringsrapport etter at restaureringen er avsluttet i 2015.

Videre planlegges det en full gjennomgang av "Ledaalarkivet" og annet tilgjengelig materiale med sikte på å komplettere Ledaal-eiendommens historie. Resultatet av disse undersøkelsene vil bli publisert i museets årbok.

Kulturhistorie

Med utgangspunkt i museets tekstilsamling planlegger konservator et prosjekt hvor en vil kartlegge dagens forestillinger om bunaden som tradisjonsplagg i 2014. Hvilke ideer har vi rundt oss selv som tradisjonsbærere og bunaden som historisk klesplagg?

Målet er en artikkel som skal danne grunnlaget for en utstilling med folkedraktene i Stavanger museums samling. Folkedraktene vil være en del av det empiriske materiale sammen med kvalitative intervjuer med kvinner og menn som bruker bunad.

I utstillingen vil det også være fokus på faglige spesialiteter/håndverk knyttet til bunadsdrakten. Søm og tekstilnæring var viktig for sysselsettingen av kvinner på

1800-tallet og første del av 1900-tallet. Det vil særskilt bli fokusert på kvinners arbeid og kvinners rettigheter og hindre for å kunne drive håndverk og handel.

Gjennom prosjektet ønsker avdeling for kulturhistorie å videreføre elementer fra stemmerettsjubileet i 2013 (kvinnehistorie) og fra grunnlovsjubileet 2014 (nasjonal identitet).

Barndomshistorie

I forbindelse med at Norsk barnemuseum bygger nye basisutstillinger på Stavanger museum, vil det bli forsket på noen av de temaene som skal presenteres i utstillingene. Dette gjelder bl.a.:

"Byggeklusser – Barnehagens eldste leketøy"

- Samarbeid med førskolelærerutdanningen ved UiS og Stavanger skolemuseum

"Barndom under lupen"

- Taterbarnas historie og andre historier med utgangspunkt i nasjonale minoriteter og historier fra utstillingen "Barn og krig".

"Alt for barna".

- Historien om Lars H. Lende (1882-1971).

"Barn i fritt fall"

- om sikkerhet på lekeplassen

"Museums- og barndomshistorie"

- Samarbeid med naturhistorisk avdeling og andre fagmiljø i MUST. Aktuelle tema kan være:

Stavanger museums historie – den gamle fugleutstillingen og barndomshistorien

Hvordan har museene forholdt seg til barn som publikum historisk?

Barndom i Norge på 1800-tallet. Ideen om barnet vokser fram.

Didaktikk

Med bakgrunn i sin fagkompetanse i litteraturvitenskap vil avdelingens pedagog gjennomføre et prosjekt der hun ser nærmere på grensesnittet mellom litteratur- og

museumsformidling. Utgangspunktet vil være litteraturvitenskapens forhold til biografi som tolkningsgrunnlag.

Prosjektet vil sette utviklingen i litteraturforståelse opp mot utviklingstrekk i norsk museumsformidling. Med dette som utgangspunkt vil en se nærmere på museenes rolle og potensiale i litteraturformidlingen.

Som et sentralt eksempel på museal litteraturformidling vil en bruke Kiellands litterære produksjon og Museum Stavangers potensiale som formidlingsarenaer, særlig Ledaal og de byhistoriske utstillingene på Stavanger museum.

Aktuelle problemstillinger vil være:

- Hvordan aktualisere Alexander Kiellands forfatterskap gjennom besøk på Ledaal, Breidablikk og i «Et Byhistorisk teater» på Stavanger museum?
 - Hvordan kan et besøk på Ledaal/Breidablikk/"Et byhistorisk teater" benyttes som et ledd i skolens arbeid med litteratur i norskfaget? Hvordan kan man tilrettelegge museumsbesøket slik at det dekker læreplanens kompetansemål på dette området?
 - Hvordan kan det å sette tekstene inn i en historisk kontekst bidra til å aktualisere innholdet for elevene?
 - Kan man gjøre forfatterskapet mer interessant/tilgjengelig for dagens ungdom?
- Mange av temaene i Kiellands romaner er universelle, dersom man klarer å levendegjøre karakterene og presentere miljøet/tidsepoken. Gjennom opplevelser av autentiske miljøer oppnår man en større forståelse for romanenes tematikk og forfatterskapet som helhet.

Prosjektet vil munne ut i en artikkel til museets årbok.

AVDELING FOR KUNST

Prosjekt: Mitt museum

Mitt museum er et forsknings- og formidlingsprosjekt som er knyttet til forskningen på og visningen av museets samlinger, og som aktiverer fagpersonale fra formidling,

samling og utstilling. Forskningsplanens tidsperspektiv muliggjør tre delprosjekter som ferdigstilles annethvert år. Delprosjektene inngår i en langsiktig plan om å få økt kunnskap om og etablere nye kunsthistoriske perspektiv på kunstmuseets samlinger.

Prioritering:

- 1) Jan Groth og Steingrim Laursens samling
- 2) Den faste samling (Lars Hertervig/Kitty Kielland/samtidskunst)
- 3) Samling Halfdan Hafsten

Arbeidstittelen "Mitt museum" er valgt utfra ønsket om å skape et lokalt eierskap til de kunstsamlinger som museet forvalter. Museets fagpersonale forsker på samlingene, digitaliserer de og gjør de tilgjengelig for allmennheten i museet og på internett. Ved utstillingen av samlingen vil vi blant annet invitere publikum til å bidra til fortolkningen og formidlingen av verkene. Sammen med publikum skal vi produsere korte film- og lydklipp som blir tilgjengelig ved de aktuelle verkene i utstillingene og på internett. Vi ser også for oss at vi inviterer representanter fra andre fagområder til å bidra med ulike perspektiv på kunstverkene i samlingene. Samlingene og formidlingen av dem vil parallelt bli publisert på digitale plattformer som f.eks. Digitalt museum og Digitalt fortalt. Prosjektet er blant annet inspirert av ideen om fortolkningsfelleskaper og kan bidra til at flere publikumsgrupper oppfatter museet som relevant. La kunstmuseet gå fra å være et museum til å bli mitt museum.

Delprosjekt: Jan Groth og Steingrim Laursens samling

Hovedfokus i planperioden er Jan Groth og Steingrim Laursens samling. Det planlegges flere utstillinger hvor fokus er rettet mot problemstillinger knyttet til denne samlingen. I denne forbindelse vil også samlingen bli registrert og digitalisert. En rekke delprosjekter vil resultere i utstillinger og kataloger.

Delprosjekt: Private samlinger blir offentlige – hva skjer når disse stilles ut?

En studie av Jan Groth og Steingrim Laursens samling

Jan Groth og Steingrim Laursens samling inneholder verk av verdensberømte kunstnere som blant andre Anselm Kiefer, Sol LeWitt, Jasper Johns og Asger Jorn, i tillegg etnografisk materiale. Det er en samling som har en formalestetisk innfallsvinkel og som i vesentlig grad kan sies å bære preg av et modernistisk ståsted

og kunstsyn. Men hva gjør vi så når vi skal stille ut en slik samling? Hvilket kunnskapssyn ligger «innbakt» i samlingen? Hvilken fortelling er det vi som museum vektlegger, og hvordan forholder vi oss til et etnografisk materiale som tradisjonelt sett ikke hører hjemme på et kunstmuseum?

Studiet av Jan Groth og Steingrim Laursens samling inngår i det skisserte forskningsprosjektet *Museum in Motions* ledet av Professor Sigrid Lien fra Universitet i Bergen. Prosjektet vil føre fram til en artikkel og utstilling ved Stavanger kunstmuseum. Artikkelen vil fokusere på Stavanger kunstmuseums utstillingspraksis med utgangspunkt i *Jan Groth og Steingrim Laursens samling*.

Delprosjekt: Den faste samling.

Forskningsprosjekt i forbindelse med 25års jubileet til Stavanger kunstmuseum i 2017.

Dette er en god anledning til å gi ny innsikt, nærere opplevelse og økt eierskap til museets samling og historie. Konkret innebærer det en forskningsbasert museums katalog og utstilling, et forskningsdeltakende formidlingsprogram og økt bruk av digitale virkemidler og verktøy.

Prosjekt: Digitale idealer og museal praksis

Problemstilling:

Hvordan møter Stavanger kunstmuseum (som ett av flere mellomstore kunstmuseer i Norge) utfordringer knyttet til digitalisering av kunst- og mediefeltet?

Langsiktig FOU-arbeid knyttet til digitalisering av kunst, basert på innsamling av erfaringsbaserte data og systematisering av disse gjennom flere år.

Data kan blant annet hentes fra:

- digitaliseringsarbeid med museets samlinger
- produksjon av nettinno og presentasjoner av samling
- digitale formidlingsprosjekt ved museet
- utstillingsformer i museet hvor digitale verktøy tas i bruk

Mål:

FOU-arbeidet vil pågå i hele planperioden, parallelt med ordinære digitaliseringsoppgaver. En liten del av den ordinære arbeidstiden bør øremerkes til dette arbeidet. Det vil underveis bli avholdt «erfaringsmøter» med andre fagansatte i museet, bla konservatorer og pedagoger. Publiseringsplan for 1-2 fagartikler i perioden settes opp. Undersøke mulighet for fremtidig ekstern prosjektstøtte til et større prosjekt/doktorgrad i løpet av planperioden.

Hensikten med dette pågående FOU-arbeidet er å sette søkelys på sammenhenger mellom samfunnsmessige/politiske idealer, mål og tiltak og kulturinstitusjonenes praksis, utfordringer, og muligheter, for å produsere mer kunnskap om hvordan politiske kulturtiltak mot museumsinstitusjoner "virker" og eventuelt ikke "virker".

Prosjekt: Estetisk laboratorium

Forskningsprosjektet består av delprosjekter med sikte på å realisere et estetisk laboratorium ved en fremtidig utvidelse av museet. Laboratoriet skal oppfordre til praktisk utforskning, gjennom praktiske og filosofiske eksperiment og oppgaver, og er inspirert av psykologen Howard Gardners teori om menneskets mange intelligenser. Det første delprosjektet er konsentrert om farge, og utvikles for DKS i Rogaland våren 2014. Delprosjektet er forskningsforberedende i den forstand at datainnsamlingen skal danne grunnlag for utviklingen av kommende delprosjekter. Forslag til andre delprosjekter er:

- estetisk filosofi for barn (filosofisk og intrapersonlig)
- form og komposisjon (matematisk/logisk)
- lyd i kunsten (musikalsk)
- installasjon (romlig/visuell)

Prosjekt: Waldemar Eide

Stavangerfotografen Waldemar Eide(1886–1963) regnes som en av Norges ledende portrettfotografer i første halvdel av 1900-tallet. Han var blant de første fotografene som betraktet seg som billedkunstner, og stilte jevnlig ut både hjemme og ute. Eide

omtales ofte som en fotograf som var mer kjent i Europa enn her i landet. Han skrev i tillegg jevnlig om kunst og fotografi for fagtidsskrifter og aviser, og anses for å ha hatt stor betydning for amatørfotografer generelt og kulturlivet i Stavanger spesielt.

I samarbeid med Lisabet Risa fra Statsarkivet i Stavanger kartlegges Eides produksjon. Fokus er rettet mot hans kunstneriske fotografier og utdyping av biografiske forhold. Øvrig produksjon registreres dersom den er av betydning for fokusområdet. Preus museum er orientert om prosjektet og vil være inkludert gjennom artikkelskriving og utlån av verk. Forskningsprosjektet skal munne ut i en utstilling med tilhørende bok utgitt på Wigestrands forlag. Det tas sikte på å vise utstillingen i 2015.

AVDELING FOR SJØFART OG INDUSTRI

Prosjekt: Fotografisk teknikk for avisproduksjon

Skrive artikkel om betydningen av fotografisk teknikk for avisproduksjon. Vise gjennom studier av aviser og intervjuer hvordan fotografisk teknikk har vært årsak til tre viktige endringer i produksjonen av aviser fra 1890-årene til 1970-årene: 1) hvordan fotografisk teknikk muliggjør reproduksjon av bildemateriale i grånyanser (sort/hvitt halvtoner), 2) hvordan fotografiet endrer avisene som produkt (visuelt uttrykk) og 3) hvordan overgangen fra blysats til fotosats er årsak til tidenes største omveltning i avisene, både teknisk, kunnskapsmessig og personalmessig.

Prosjekt: Eksport av norsk hermetikk

Undersøke norsk eksport av hermetikk og hermetikkindustriens utvikling under og etter 2. verdenskrig. Belyse eksporten ved å se på statistiske sammenhenger mellom brislingsfangsten i Norge og internasjonal politikk og økonomiske konjunkturer.

Prosjekt: Oppslagsverk om norsk hermetikkhistorie

Skrive et leksikon/oppslagsverk med henvisninger til kildemateriell som tar for seg alle hermetikkrelaterte personer som vi kjenner til. Kildene vil hovedsakelig være *Tidsskrift for hermetikkindustri*, faglitteratur om hermetikkindustrien i Norge, og personlige kontakter.

Prosjekt: Sjøfolk.

Dokumentasjons- og forskningsprosjekt innenfor Nettverket for norske sjøfartsmuseer. Målsetningen er at museene gjennom ulike, selvstendige delprosjekter skal gi et faglig løft å dokumentere og formidle norske sjøfolks historie i etterkrigstiden. I samarbeid med Norsk etnologisk gransking gjennomføres det en landsomfattende spørreundersøkelse om sjøfolks liv og arbeid (Spørreliste 244). Dette materialet vil gi ny empiri til forskning og formidling. Ved Stavanger maritime museum skal det gjennomføre ytterligere intervju og innsamling for å dokumentere sjøfolks liv og arbeid, og sjøfolkenes kontakt med familie og hjemsted. Resultatet skal legge grunnlag for vitenskaplige artikler og framtidige utstillinger og formidling. Arbeidet skal også få betydning for museets framtidige innsamlingsplaner. De første resultatene presenteres på konferansen Sjøfolk som arrangeres i regi av Nettverk for Sjøfartsmuseer 13.-14. november 2013. Det arbeides for å knytte en phd-oppgave til prosjektet.

Prosjekt: Treskipsbyggingas historie i Stavanger.

Registrering av data fra tinglyste bilbrev og andre primære kilder. Anvendt forskning til styrking av museets kunnskapsbase.

Prosjekt: Nedre Strandgate 17&19&21. Mennesker og miljøer.

Anvendt forskning i primære kilder til grunnlag for utstilling om eiendommenes historie.

Prosjekt: Hafrsfjord 872

Forsknings- og formidlingsprosjektet er et samarbeidsprosjekt mellom Universitetet i Stavanger, Arkeologisk museum, Jærmuseet og Museum Stavanger. De fire institusjonene har samlet seg bak en felles målsetning om å utforske og formidle en av Norges fremste strategiske steder med vesentlige roller i norsk historie. Perspektivet skal være langsiktig, fra slaget i Hafrsfjord og samlingen av Norge til områdets rolle i andre verdenskrig. Første delprosjekt er marinarkeologiske undersøkelser for å finne slagstedet.

Prosjekt: Notau – hanseatenes havn på Avaldsnes

Nyere undersøkelser av havneområdene ved Avaldsnes har avdekket et større område med kulturlag som er rester etter hanseatisk aktivitet. Kulturlagene består av ballast, avfall fra bosettinger, dyrebein og læravfall som er rester etter skinn og kjøttproduksjon. Det arkeologiske materialet tyder på at Notau, som hanseatene kalte stedet, kan ha hatt en større rolle i det hanseatiske nettverket enn tidligere antatt. Bosettingene på land er ennå ikke påvist og bare en liten del av havneområdet er undersøkt. Stavanger maritime museum vil derfor arbeide videre med å kartlegge hanseatenes virksomhet.

Prosjekt: Harbours in the North Atlantic (800 – 1300 AD)

Forskningsprosjektet ble startet opp i 2013 og avsluttes i 2015, med muligheter for forlengelse ytterligere 3 år. Prosjektets formål er å kartlegge havner i Nord-Atlanteren fra vikingtid til høymiddelalder ved hjelp av ulike metoder som fetch-metoden, topografiske analyser, geomorfologi og arkeologiske/marinarkeologiske feltmetoder. I juni 2013 ble havnene ved Veøy i Molde og Fånestangen på Frosta undersøkt. I august ble flere havner på Færøyene undersøkt. I 2014 vil det bli gjennomført undersøkelser på Shetland, Island og Grønland. Stavanger maritime museum samarbeider med Mark Gardiner fra Queen's University Belfast, og Natascha Mehler fra Universitetet i Wien.

Prosjekt: Hvordan yrkesrette faget norsk for videregående elever i maritime fag ved SMM?

Problemstilling: Hvordan kan museet brukes som læringsarena for faget norsk for elever ved maritime fag?

Det er et stort frafall i den videregående skolen på grunn av mangel på yrkesretting. For å forhindre frafall har Kunnskapsdepartementet satset på yrkesretting av fellesfagene. Fellesfagene skal gi kunnskaper og ferdigheter som vil være viktige både i arbeidslivet og for samfunnsdeltakelse. En del elever fullfører videregående opplæring og skaffer seg yrkeskompetanse, men får ikke fullverdig fagarbeiderstatus på grunn av manglende bestått i ett eller flere av fellesfagene. Målet er å skape økt motivasjon og forståelse av fellesfagene, slik at flest mulig elever består også disse. Metode: Stavanger maritime museum skal samarbeide med skoleskipet Gann om å utarbeide et fagdidaktisk opplegg i norsk med utgangspunkt i museets arkiver og

samlinger og undersøke hvordan museet kan brukes som et utvidet klasserom/laboratorium. Målsetningen er å gjennomføre prosjektet i skoleåret 2014-2015, og som en del av masterprogram i norsk ved Universitetet i Bergen. Det arbeides med at prosjektet skal komme inn under statlige satsningsområdene NYGiV og FYR (fellesfag, yrkesretting og relevans).

Prosjekt: "I Greves Tid". Fotohuset Greve i Stavanger

Dokumentasjons- og forskningsprosjekt. Stavanger maritime museum forvalter en samling på ca 10.000 foto fra Fotohuset Greve AS. Gjennom 4 generasjoner drev familien Greve fotobutikk i Stavanger sentrum, og Fotohuset Greve har i en årrekke vært et av de sentrale fotohusene i byen. Billedmaterialet er konsentrert rundt årene 1920-1950. Deler av materialet er ikke registrert enda. Metode: Empirien vil bestå av kvalitative intervjuer, og en analyse av fotomaterialet. Formålet med prosjektet er å få en bedre helhetsforståelse av samlingen etter fotohuset Greve. Særsilt fokus vil ligge på hva det gjenværende bildemateriale kan fortelle oss om bedriften, arbeidet som ble gjort på fotohuset, framkallingsprosesser, de ansatte og arbeidsliv. Resultatet skal publiseres i form av en artikkel, og muligens en utstilling.

AVDELING FOR NATURHISTORIE

Videreført drift av den norske ringmerkingsentralen

Ved siden av kvalitetssikring og ferdigstilling av en komplett ringmerkingsdatabase, tar vi mål av oss til å produsere et nettbasert ringmerkingsatlas. Alle gjenfunn og kontroller er ferdig digitalisert i forbindelse med arbeidet med Norsk Ringmerkingsatlas, og siden 2006 blir absolutt alle ringmerkingsdata digitalisert fortløpende. Det materialet som skal inngå i et nettbasert ringmerkingsatlas er derfor ferdig digitalisert. Atlaset er tenkt som en nettside der publikum kan gå inn og gjøre ulike utvalg på art, aldersgruppe, tidsperiode og geografisk område, og få dataene visualisert i tabellform eller på kart.

Videreført drift av Revtangen ornitologiske stasjon

Revtangen OS har fått en betydelig ansiktsløftning i 2012-2013, der den gamle hytten fra 1937 er blitt totalrenovert og utvidet med et større formidlings- og konferanserom. Hytten blir også utstyrt med et lite laboratorium for enkel sprit- og tørrpreparering av insekter og andre virvelløse dyr.

Fangsthagen på stasjonen vil løpet av de nærmeste årene bli omarbeidet for å få etablert en vegetasjonstype som er mer egnet til fangst og ringmerking. I fremtiden skal vegetasjonen skjøttes og vedlikeholdes for å holde høyde og tetthet noenlunde stabil, noe som vil bidra til en bedre standardisering av fangst og ringmerking. Bedre fasiliteter vil ventelig gjøre det mer attraktivt for besøkende grupper, og trolig også gjøre det lettere å få engasjerte frivillige til å delta i stasjonsdriften.

Planen er å invitere nye brukergrupper til samarbeid om forskning og innsamling med utgangspunkt i de forbedrede fasilitetene på Revtangen OS. I Rogaland finnes f.eks. et lite, men meget kompetent miljø av entomologer som vi håper kan bidra til å bygge opp de naturhistoriske samlingene.

Samarbeid med andre forskningsinstitusjoner med utgangspunkt i feltstasjonen på Revtangen OS er en aktuell problemstilling. Våren 2012 ble det samlet inn flåttprøver fra inntrekkende trekkfugler på Revtangen, som et ledd i arbeidet med å få en bedre forståelse av trekkfuglers rolle i spredning av flått og flåttbårne sykdommer. Det er også igangsatt et prosjekt sammen med entomolog Jan Stenløkk for innsamling av lusfluer for å kartlegge og få bedre forståelse for utbredelsen av denne insektsgruppen.

Videreføring av prosjekt URBPOP

URBPOP-prosjektet vil ha prioritet de nærmeste årene, og særlig delprosjekter knyttet mot knoppsvaner og måker. Sekundært vil vi trolig delta også i et prosjekt rettet mot sot- og sivhøne, men dette er et mindre «spinn-off» -prosjekt som utføres på siden av annen merking.

Vår motivasjon for å engasjere oss i URBPOP knytter seg til flere deltema:

- Prosjektene genererer store mengder data, og bidrar til å kaste nytt lys over områdebruk lokalt og trekk og overvintringsstrategier internasjonalt.
- Artene som omfattes av prosjektet har stor forvaltningsmessig interesse; de blir av mange oppfattet som «problemarter» mens noen av måkeartene i tillegg er rødlistet. Forvaltningen har derfor stort behov for data som belyser områdebruk og bestandsutvikling.
- Ringmerkingssentralen har et betydelig behov for å delta i noen av de større nasjonale forskningsprosjektene som merker fugl i stor skala, bl.a. for å oppgradere oss på nye metoder som blir tatt i bruk i forskningsprosjekter. Som et eksempel kan nevnes *lysloggere* som pr. i dag er brukt både på sildemåker og fiskemåker i Breiavatnet, og som ventelig vil bidra til å belyse hele (og ikke bare deler av) reiseruten til noen av disse fuglene.
- Prosjektet er velegnet til å formidle ringmerking som metode og til å engasjere publikum utenfor museets vegger.

Forskning knyttet til eksisterende samlinger

Etter at forskningsfeltet har vært nedprioritert i Norge i flere tiår ser vi heldigvis at fokus på arters forekomst i tid og rom har fått mer oppmerksomhet. Dette knytter seg til etableringen av Artsdatabanken og systemer som Artskart og Artsobservasjoner. Museenes rolle i dette arbeidet er først og fremst som leverandører av kvalitetssikrede data og synliggjøring av museumsamlingene via internettportalen Artskart. Det som bør ha stor prioritet fremover er digitalisering og tilgjengeliggjøring av samlingene ved MUST. Først når data kan synliggjøres i Artskart er de egentlig tilgjengelig for forskning, ved at dem som ønsker tilgang til materialet kan spore det opp. Hvor vidt dette er arbeid som bør defineres som samlingsforvaltning eller forskning kan diskuteres, men dette er egentlig mindre interessant siden forskningsforberedende arbeid er en nødvendig del av forskningen. Digitalisering av naturhistoriske samlinger, særlig eldre materiale, vil inkludere både kvalitetssikring og revidering av materialet, som ikke sjelden resulterer i publikasjoner.

Det skal opprettes en ny systematisert samling av bein- og vevsmateriale som knyttes til museets rolle som ringmerkingssentral. I avdelingens magasin på Åmøy finnes en betydelig mengde gamle fuglebein med ringer som fremdeles sitter på foten. Dette er

et materiale som kan ha en betydelig forskningsmessig verdi, vi tenker særlig på analyser av DNA eller ulike miljøanalyser som krever tilgang på biologisk materiale. Gammelt biologisk materiale har i så måte stor verdi som referansemateriale. Materiale fra merkede fugler har svært god presisjon, siden vi har opplysninger både om ringmerkingslokalitet og gjenfunnslokalitet. Ofte vil ringmerkingslokaliteten være identisk med plassen der fuglen er født, og materialet kan knyttes til bestemte geografisk områder og delbestander.

Forskning knyttet til innsamlingsplan

Det er naturlig å knytte forskningsplan om mot innsamlingsplan. Foreløpig har avdelingen ikke utarbeidet noen detaljert innsamlingsplan, men vi har en klar formening om hvordan innsamlingsstrategien bør være. Kunnskapen om forekomster av marine, virvelløse dyr er dårlig på Sør-Vestlandet sammenlignet med mange andre deler av Norge, noen som knytter seg til at landsdelen alltid har manglet et større naturhistorisk forskningsmiljø. Museum Stavanger har fokusert på ringmerkingen i mange år og lite innsamling er gjort de siste 50 år.

En mer målrettet innsamling av artsgrupper der vårt kunnskapsgrunnlag er dårlig vil med stor sannsynlighet resultere i spennende funn og nyoppgivelser. Publisering av slike funn i fagfelleverderte tidsskrift og i Museum Stavangers Årbok vil være naturlige oppgaver som dukker opp under veis. Et eksempel er kjempetegen (*Leptoglossus occidentalis*) som i oktober 2010 helt tilfeldig dukket opp på Revtingen OS. Det viste seg å være første funn i Norge av denne arten, som er spredd fra Nord-Amerika og er en potensiell skadegjører på bartrær. Det vakte derfor stor oppmerksomhet da dette ble publisert i The Norwegian Journal of Entomology i 2011.

Vi har en muntlig intensjonsavtale med NorBOL (Norwegian Barcoding of Life) om innsamling av fjærlus fra vadefugler. Dette er en artsgruppe som er svært dårlig kjent, og det kan være aktuelt å bruke disse til barcoding (DNA strekkoding). Innsamlingen vil skje i forbindelse med ordinær fangst og ringmerking av vadefugler på Revtingen. NorBOL-Prosjektet ledes fra Naturhistorisk Museum, UiO.